

Oponentní posudek na diplomovou práci Tomáše Jiroty *Evropeizace ODS a KSČM v kontextu stranického systému ČR.*

Práce má tři výzkumné otázky (s. 9-10). Jsou formulovány sice poněkud kostrbatě, ale jsou smysluplné. Týkají se proměn programatiky ODS a KSČM ve vztahu k evropské integraci v uplynulých dvou desetiletích. Autorovy výzkumné otázky se nápadně podobají Havlíkovými otázkám z Havlík 2009.

Problém ovšem nastává již se základními hypotézami: „...*prověřit jasnou a negativistickou korelaci ODS a KSČM k otázkám evropské integrace po dvacetiletí působení těchto subjektů ve stranickém systému ČR.*“ (abstrakt) nebo, že ODS a KSČM vykazují shody, „*které popisované organizace staví do rámce euroskeptických stran. Kladu si tedy za cíl ověřit tuto hypotetickou shodu a sounáležitost. (...) Hypotéza spočívá v tom, že jako se mění geopolitický rámec ve kterém fungovalo Československo, později Česká republika, mění se i stanoviska politických vůdců konkrétních partají.*“ (s. 10). Pokud dobře rozumím, základní hypotézy tvrdí, že obě strany jsou euroskeptické a tento euroskepticismus se mění v závislosti na geopolitických změnách. Pokud je však tohle správný výklad, pak jsou základní hypotézy bohužel zacíleny k jinému tématu, než k tomu, jemuž je práce proklamativně věnována a pro nějž je připravováno veškeré teoretické zázemí. Krátce, hypotézy se týkají míry a proměn euroskepticismu sledovaných stran, zatímco práce chce rozvíjet téma evropeizace, v jehož rámci tvoří otázka euroskepticismu toliko marginální část (už proto, že je vybavena vlastním teoretickým instrumentariem). Zcela inkohorentně je pak ještě vložena hypotéza o volbách do EP jako volbách druhého řádu (s. 11), ale tou se nemusíme zabývat vůbec, neb ve statí není vlastně ověřována – že je volbám do EP formálně věnována kapitola na tom nic nemění – a v závěru se už vůbec neobjeví.

Teoretická část práce (s. 14-36) není zdařilá. První problém samozřejmě tkví v tom, že teorie se tématicky do značné míry míjí s hypotézami. I kdybychom ale chtěli euroskepticismus chápat jako součást evropeizace, musel by nám autor tedy ukázat, jak si to představuje. Místo stručného uvedení do tématu, volby konkrétního teoretického nástroje a operacionalizace pro potřeby empirické části je nám ale v teoretické části obsáhle popsáno vše, co čeští autoři řekli k různým aspektům evropeizace jako takové i ke všem aspektům evropeizace politických stran.¹ Teoretické koncepty nejsou přitom ani představeny v diskusi, nejsou navzájem propojeny žádnou jednotící linkou, jsou jen více či méně volně kladeny za sebe či vedle sebe. Takže třeba Mairův a Ladrechův koncept evropeizace politických stran jsou načrtnuty v úvodní části jako součást kapitoly Politická věda a evropeizace (s. 15-16), teprve potom přichází vysvětlení, co to vlastně je evropeizace obecně a po několika kapitolách se jmenovaní autoři se svými koncepty zase vrací. Nebo na s. 20-23 autor začne s druhým resp. třetím výkladem fenoménu evropeizace obecně, tentokrát podle Börzelové a Risseho, pak vloží inkohorentní odstavec a tabulku ze Schimmelfenniga a Sedelmeiera, pak pokračuje výkladem v původní linii a vzápětí vloží opět inkohorentní odstavec o výsledcích voleb do EP. V této souvislosti je případné, že autor nám přes relativně obsáhlou teoretickou část nakonec zůstane dlužen odpověď s jakou částí teorie tedy bude pracovat, stejně jako nám zůstane dlužen operacionalizaci – což ale tak dalece nevádí, neb v empirické části vlastně nepracuje

¹ Přesto se mi zdá, že autor podstatu evropeizace zcela nepochopil – neumím si jinak vysvětlit jeho práci s pojmem evropeizace jako něčím, co politická strana přijímá či odmítá, viz „Evropeizace je prováděna...“, „Zájem o evropeizaci zaznamenal v KSČM letech 2006-2010 sestupnou tendenci“ (s. 80) nebo „...politické strany musely fenomén evropeizace pojmout za svou integrální součást, chtěli-li participovat na vývoji EU...“ (s. 83).

s žádnou teorií, empirická část je prostou deskripcí – a teprve v závěru se dozvíme poněkud neurčitě, že „rámcovou inspiraci“ poskytl Ladrechův koncept (s. 78).

Lze souhlasit s tím, že Ladrech poskytl rámcovou inspiraci – v tom smyslu, že Ladrech vymezuje pět oblastí, v nichž lze podle něj evropeizace politických stran zkoumat a autor práce si vybral tu první, „změny v programatické“. Problém je, že už si z Ladrecha nevezl základní metodické pokyny ohledně zkoumání této oblasti. Za prvé, podle Ladrechova konceptu, zcela v logice evropeizačního tlaku, mohou být předmětem zkoumání jakékoli programové dokumenty na národní úrovni *s výjimkou* programů určených přímo pro volby do EP nebo dokumentů zaměřených přímo k EU – protože ty jsou samozřejmě evropeizované ze své podstaty. A za druhé, Ladrech předpokládá, že k vlastnímu výzkumu bude použita nějaká konkrétní metoda, kvantitativní (např. obsahová analýza) nebo kvalitativní (např. diskursivní analýza). Autor nejen že si plete kvantitativní metody s kvalitativními (s. 11), ale nepoužívá vlastně metody žádné a stranické materiály přímo k EU tvoří přinejmenším třetinu všech jeho zdrojů tohoto typu. Je to o to podivnější, že Havlík, kterým se autor tolikrát inspiroval, samozřejmě volební programy pro EP také explicitně vypouští a rozboru konkrétních metod věnuje nezanedbatelný prostor.

Empirická část není nijak provázána s částí teoretickou. Je z větší části deskripcí volebních programů a okrajově dalších programových dokumentů ODS a KSČM za poslední dvě desetiletí (s marginálními vsuvkami rozhovorů s Vondrou a Ransdorfem), prokládanou citacemi či parafrázemi tří sekundárních zdrojů (Havlík, Gjuričová, Handl). (Mimočodem, proč jsou v empirické části rozebírány programy zrovna ODS a KSČM a ne jiných stran se nedozvíme – autor nám jen v úvodu řekne, že relevance těchto stran ve stranickém systému ČR důvodem nebyla (s. 9). Osobně se domnívám, že autor strany vybral proto, že jej vlastně nezajímala evropeizace, nýbrž euroskepticismus, ale to je pouze můj dohad.)

Primární zdroje jsou často citovány velmi obsáhle (např. dvou až třístránkové souvislé citace na s. 51-53 nebo 71-73). Výklad primárních zdrojů je podán v přímé závislosti na sekundární literatuře (tj. KSČM především skrze Handla, ODS především skrze Gjuričovou), přičemž sekundární literatura je nejen myšlenkovým úběžníkem, ale v podobě parafrází nebo citací je v textu téměř kompletně otisknuta – bez ohledu na to, že každý z těchto textů má jiný cíl a používá jiný přístup, takže jejich zařazení do jedné výkladové linie je přinejmenším sporné.

Programové dokumenty pro volby do EP jsou pak vyloženy odděleně, ve zvláštní kapitole. Není mi jasné proč. Pokud měla být tématem práce evropeizace, pak jsou tyto programy irelevantní, pokud měl být tématem euroskepticismus, pak je bylo zbytečné oddělovat od ostatních...

Práce je opřena o tři typy zdrojů: českou literaturu; programové dokumenty sledovaných stran získané na jejich webových stránkách plus rozhovory se dvěma představiteli těchto stran; zahraniční literaturu.

Co se první skupiny zdrojů týče, autor použil většinu dostupné české literatury k tématu evropeizace. Při práci s ní ale vidím přinejmenším jeden problém a to v úpravách citovaného či parafrázovaného. Např. na s. 15 autor cituje autor dvakrát Havlíka (resp. Maira, ale v tomto případě uvádí jako zdroj jen Havlíka). Přebírá dvě konkrétní pasáže, ale v originálním textu provádí drobné stylistické změny. Vůbec nechápu proč tyto změny provádí: uvádí konkrétní odkaz se stránkou, pasáž má stejnou strukturu a rozsah jako v originále, jeho formulace nejsou ani stručnější, ani srozumitelnější, než v originále. Proč tedy autor mění původní

formulace? Např. proč autor mění „Ideologická determinace postoje politických stran k evropské integraci“ na „Evropská integrace a ideologické směřování resp. postoje politických stran.“? Proč mění „Význam, který politické strany tématu přikládají“ na „Intenzita, kterou politické strany tomuto tématu věnují.“? Proč mění „Charakter a dynamika chování (národních) politických stran a stranické soutěže v rámci EP“ na „Vlastnosti a dynamičnost politických stran na národní úrovni a stranická soutěž v rámci samotného Evropského parlamentu.“? Výsledkem je něco mezi nepřesnou citací a velmi těsnou parafrází.

Další a potenciálně větší problémy vidím u zdrojů zahraničních. S výjimkou jednoho odkazu na s. 14 v němž je citování podle českého zdroje přímo zmíněno jsou všechny ostatní zahraniční zdroje opatřeny odkazem na originál. Shodou okolností však na originál a jeho stránky, na něž odkazuje těsně předtím nebo těsně poté česká literatura. Když autor odkazuje na s. 20 na Börzelovou a Risseho, není to ve skutečnosti citace podle Hlouška a Pitrové? Obávám se, že ano, neb uvedená tabulka neodpovídá původní verzi Börzel, Risse 2003, ale její úpravě v Hloušek, Pitrová 2009. Když autor odkazuje na s. 34 na Raye, není to ve skutečnost odkaz na Havlíka? Obávám se, že ano, protože autorův přepis metod je uveden v pořadí, které zvolil Havlík 2009, nikoli Ray a překlad odpovídá překladu Havlíkovu. Jinde je situace na první pohled obrácená, ale pochybnost je stejná: např. autor odkazuje na Bartoliniho představu štěpení, cituje stránky na nichž tato představa skutečně je, ale rozepíše je podle Fialy, Hlouška a Suchého (s. 31). Jestliže měl autor originál v ruce – a podle odkazu se tváří, že měl – , proč tedy citoval podle českých autorů a proč použil jejich pořadí, místo pořadí Bartoliniho? A mohl bych pokračovat. Těžko tedy říci, jakou zahraniční literaturu měl autor vlastně vůbec v rukou. Nějakou možná ano. Ale rozhodně ne všechnu, na kterou odkazuje a troufám si říci, že většinu z ní.

Stylistická stránka studentských prací je dlouhodobým problémem. Nejinak v případě této práce. Někdy jde o podivné využití cizích slov (např. „Analytická část práce tedy analyzuje ODS a KSČM v rovině obecného impaktu evropských politik, programových východisek afektovaných stran, ale i volební soutěže při volbách EP a PS PČR.“ (abstrakt)). Někdy o větší počet vedlejších vět, než je únosné (např. „Pečlivý rozbor ODS a KSČM v kontextu volebních období do PS PČR v letech 1992 resp. 1990-2010 a volebních období do voleb do EP v letech 2004-2009, přinesl celou řadu údajů a nezvratných faktů, na jejichž základě je možné učinit výstup, který jsem se rozhodl formulovat do konkrétních odpovědí, které se týkají otázek položených během výzkumu a uvedených v úvodu této diplomové práce.“ (s. 78)). Někdy formulace odporují gramatickým pravidlům a mění záměr autora v opak (např. „Sázka na nacionalistickou kartu se Občanskými demokratům nevyplatila díky volebnímu výsledku...“ (s. 56) nebo „Ransdorf na úkor Filipa (následníka linie Grebeníčka) utrpěl drtivou porážku.“ (s. 82)). A někdy prostě stojí na hranici srozumitelnosti. Pochybuji, že by někdo třeba z parafrází Dančáka, Fialy a Hlouška 2005 nebo Hlouška a Pitrové 2009 (s. 19) porozuměl dobře tomu, co chtěli říci, pokud by si současně nepřečetl originály.

Konečně, v práci je celá řada nedůsledností a chyb formální úpravy:

Většinou jsou přímé citace uvedeny kurzívou, někdy ale ne (např. s. 28-29, 50, 57, 73, 76). Některá cizí jména jsou skloňována (např. Maira, Ladrecha (s. 12), Thatcherová (s. 16), Goetze (s. 18) nebo Eastona (s.20), jiná ne (např. od editorů Schimmelfennig a Engert, od Bartolini (s. 12), podle Radaelli (s. 14), práce autorů Taggart a Szczerbiak (s. 18). Chyby v odkazech: o Thatcherové hovoří Havlík na s. 17 své práce, nikoli na s. 16 (s. 16); zdroj (Havlík, Fiala 2007) neexistuje, autor ve skutečnosti používá v tomto případě (Havlík, Pšeja 2007) (s. 17).

Práce podle mého názoru vykazuje metodologické nedostatky, které nejsou u diplomové práce přijatelné a s ohledem k výše uvedeným slabinám práci v této podobě nedoporučuji k obhajobě.

Martin Polášek
3.9.2012